

Hasan Tahsin (Osman Nevres Bey) (1888-1919)

Hasan Tahsin (Osman Nevres)

Asıl adı Osman Nevres olan gazeteci-yazar Hasan Tahsin, Osmanlı Devleti'nin istihbarat örgütü "Teşkilat-ı Mahsusa"nın üyesidir. İzmir'in 15 Mayıs 1919 günü Yunanlılar tarafından kanlı biçimde işgal edilmesi sırasında Yunan Efsun Alayı'na atıldığı bilinen "İlk Kurşun" olayı ile tanınmış ve ünlenmiş; o gün, Kordon'da Yunan askerleri tarafından acımasızca öldürülmüştür. İzmir'de, 1974 yılında Konak Meydanı'nda adına dikilen anıt, "İlk Kurşun" olayını ve işgale karşı, Türk Ulusal Varlığı'nın direnişini simgeler.

Hasan Tahsin'in yaşamının ayrıntıları konusunda bilinenler, ne yazık ki sınırlıdır. 1888'de Selanik'te doğduğu, ailesinin ona Osman Nevres adını verdiği bilinmektedir. "Nevres" sözcüğü Farsça'dan gelmekte olan bir Osmanlıca sözcük olup kimi ön yargılı yaklaşımlarda söylendiği gibi başka bir dille ilgisi yoktur ve "yeni yetişen, yeni biten ve taze olan" anlamına gelmektedir. Kimi kaynaklarda onun, Romanya'da dünyaya geldiği yönünde bilgiler yer almakla birlikte; bu bilgi de doğru değildir. Yaşamının ileriki yıllarında, Romanya ile kesişen bir yazgısı olmasına karşın; gerçekte Selanik'te doğan Osman Nevres'in atalarının, Anadolu'dan göç ederek Selanik'e yerleştiği sanılmaktadır. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti, Rumeli topraklarında fetihler yaptıkça, adına "şenlendirme" denilen bir politika izlemiş ve Anadolu'dan kitleler halinde Türk grupları, bu topraklara göç ettirilerek yerleştirmiştir. Osman Nevres'in atalarının da böyle bir göç sürecinde Anadolu'dan geldikleri düşünülmektedir. Uzun yıllar ailesinin ne tür işlerle uğraştıkları, Selanik dışında başka bir Makedonya kentinde yaşayıp yaşamadıkları konusunda pek bir bilgi olmadığı gibi onun nasıl bir aile ortamında yetiştiği konusundaki bilgiler de yok denecek kadar azdır. Böylece, onun kişilik yapısı üzerinde etkili olan çevresel ve ailesel etkenlere ilişkin saptama yapmak pek olanaklı görülmemektedir.

Osman Nevres, öğrenim yaşamına doğduğu kent, Selanik'te başladı. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün de eğitim gördüğü Şemsi Efendi Okulu'na gitti. Ardından da Fevziye Mektebi olarak halk dilinde yer

etmiş olan *Fevz-i Sıbyan Rüşdiyesi*'ne gitti. Sonradan Osmanlı Maliye Nazırı olan ve Cumhuriyet döneminde, İzmir Suikastı girişimi ile ilgili yargılamaların ardından idam edilen Cavit Bey, bu sıralarda Fevz-i Sıbyan Rüşdiyesi'nin müdürlüğünü yapıyordu. Cavit Bey, derhal daha çocuk yaştaki Osman Nevres'in atılgan, cesur, mert ve gözü pek kişiliğini anladı. Bu zeki ve atılgan çocukla yakından ilgilenmeye başladı. Ona yönelik övgü duyguları ve sevgisi o denli çoğaldı ki ilerleyen sürede Osman Nevres'in ailesi ticaret yapmak için İstanbul'a yola çıktığında, küçük Nevres bir süre Cavit Bey'in korumasında kaldı.

1908'de İkinci Meşrutiyet Hareketi gerçekleştirildiğinde, önce illegal ardından da yasal olarak kurulan Teşkilat-ı Mahsusa adlı gizli örgüt, pek çok Osmanlı gencinin ilgisini çekmeye başlamıştı. Bu örgüt içinde yer almayı, ülkelerine hizmet etmenin bir yolu olarak görüyor ve değerlendiriyorlardı. Yakup Cemil, Kuşçubaşı Eşref ve Selim kardeşler gibi pek çok bilindik yüz bu örgütte yer almıştı. Osman Nevres'in öğretmeni Cavit Bey de bu örgüte yakın birisiydi. Cavit Bey, bu gizli istihbarat örgütünün başında bulunan Kuşçubaşı Eşref Bey'e bu heyecanlı ve coşkulu genci tanıştırdı. Bu tanışmada Cavit Bey, Eşref Bey'e Selanikli genç Osman Nevres'in ne denli gözü pek, yurtsever, atılgan bir kişiliği olduğunu anlatmıştı. Cavit Bey'in yönlendirmesi, önerisi ve aracı olmasıyla o, Teşkilat-ı Mahsusa'da görev yapmak üzere bu istihbarat örgütünde çalışmaya başladı. O da artık kendisini ülkesinin bir fedaisi olarak görüyor ve bundan gurur duyuyordu. Kişiliğinde zaten var olan ulusal nitelikli coşkulu düşünceler, artık sırf düşünce olmaktan çıkmış, eyleme konulabilecek bir oluşumun çalışma süreçlerine yönlendirilmişti. Teşkilatın başında bulunan Kuşçubaşı Eşref Bey, fırsat buldukça pek hoşlandığı bu genç yurtseverle konuşmalar yapıyor, onun kimi istihbarat ve diğer çalışmalar konusunda eğitimine katkıda bulunuyor; Osman Nevres, ulusal duygu dünyasında, böylesine gür bir pınardan besleniyordu. Süreç içinde O, Kuşçubaşı Eşref Bey'in övgüsünü daha açık biçimde kazanmış oldu.

O, yalnız Teşkilat-ı Mahsusa'nın kendi içinde verdiği eğitimle sınırlı kalmadı: Önce, İstanbul Darülfünun'a devam ederek, 1910 yılının başına kadar, o dönemde Osmanlı Devleti'nin bu en köklü üniversitesinde eğitim gördü. Ancak Kuşçubaşı Eşref ve Cavit Bey, onun bu eğitimle sınırlı kalmasını istemiyorlar, bir Batı ülkesine gitmesini, orada eğitim görmesinin yararlı olacağını düşünüyorlardı. Onları bu düşünceye yönlendiren şey, artık iktidar mücadelesinde fırtınalı dönemleri aşmış ve kendi ayakları üzerine sağlam biçimde basmayı başarmış olan İttihat ve Terakki'nin, kendi ideolojisini savunacak ve "İnkılab-ı Kebir"i, yani Meşrutiyet düzenini sürdürecektir gençlerin eğitimine önem vererek, onların bir kısmına yurt dışı eğitim olanağını sunmuş olmasıydı. Kuşçubaşı Eşref ve Cavit Bey, Osman Nevres'in de Batı'da eğitimini sürdürmesinin, yalnız onun kendi kişiliği için değil, gelecekteki Osmanlı ülkesi ve Meşrutiyet düzeni için son derece yararlı olacağını düşünüyorlardı. Böylece, özellikle Kuşçubaşı Eşref'in aracı ve öncü olmasıyla; Osman Nevres de İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından eğitim ve öğretim görmek üzere Fransa'nın başkenti Paris'e gönderildi. O, yalnız Fransa'nın değil bütün Avrupa'nın en önemli üniversitelerinden biri olan Sorbonne'a kaydını yaptırdı ve bu köklü üniversitede hukuk, felsefe ve uluslararası ilişkiler üzerine eğitim almaya başladı.

Öğrenci olarak gittiği Avrupa'da, ülkesini parçalamak için Avrupa ülkelerinin nasıl bir aldatmaca ve iki yüzlülük içinde davrandıklarını da görmüştü. Bosna Hersek olayları yaşanmış; bu kriz yeni atlatılmıştı ki 1911'de İtalyanlar Osmanlı Devleti'nin Afrika'daki toprağı Trablusgarp'a beklenmedik bir saldırıda bulundular. Osman Nevres, bir süre Fransa'dan bu olayla ilgili gelişmeleri izledi. Paris'te iken, Kızılhaç'a bu olayı kınayan ağır bir mektup yazdı. Bununla yetinmedi; Fransa'nın en ünlü gazetelerinden Le Matin gazetesinin ünlü yazarlarından Stephan Lausanne'ı ziyaret ederek, Osmanlı Devleti'nde yayınlanan gazetelerin kupürlerini vererek ona Türk kamuoyunun duyarlılığını anlatmaya çalıştı. Bu onun iç dünyasının dışa vurumuydu.

Trablusgarp Savaşı sonuçlanmadan, Balkan Savaşı başladı. Bu savaş Osmanlı Devleti için ağır yenilgiyle sonuçlandı. Bulgarlar, İstanbul'a girmek üzereyken, Çatalca'da güçlükle durdurulabildi. Balkan ülkeleri, Osmanlı aleyhine gelişmelerinde, sürekli olarak komite hareketlerine başvurmuşlardı.

Osman Nevres'in yaşamında dönüm noktası oluşturan en önemli olaylardan birisi Buxton kardeşlere Romanya'da düzenlediği suikasttır. İngiliz olan Buxton kardeşler, 1912 Balkan Savaşları sırasında son derece etkili bir rol oynamış olan ve merkezi Londra'da bulunan Balkan Komitesi üyesiydiler. Aynı zamanda İngiliz Gizli Servisi üyesi oldukları ve Osmanlı Devleti'ne karşı kimi provokasyonlarda buldukları da biliniyordu. Balkan Savaşı'nın çıkmasında onların büyük etkisi olduğuna inanılıyordu. Bulgar milliyetçiliğine hizmet ediyorlar ve bütün Balkan halklarının, Bulgar olduklarını ileri sürüyorlardı. Buxton Kardeşler, bu komitede önceleri Bulgarların, ardından da Doğu Anadolu'da Ermeniler'in bağımsızlığı için mücadele ediyorlardı.

Birinci Dünya Savaşı adım adım yaklaşıyordu. Buxton kardeşlerin Romanya'ya geçecekleri ve burada yine Osmanlı aleyhine etkinlikte bulunacağı haberinin alınması üzerine; Osman Nevres, bu iki kardeşin ortadan kaldırılması için "Hasan Tahsin" takma ismiyle Romanya'ya geçti. Artık o, bundan sonra Hasan Tahsin olarak bilinecekti. Bu isim ona teşkilat tarafından; Bomba ve Silah gazetelerini çıkaran, Babiâli Baskını'nda büyük rol oynayan, İttihat ve Terakki'nin fedai takımında yer alan Silahçı Tahsin'den esinlenilerek verilmişti.

Hasan Tahsin 15 Eylül 1914 günü, Romanya'da, Romanya Kralı Carol'un cenaze töreni sırasında, bir tünelde, Charles Roden ve Noel Buxton'a bir suikast düzenledi. Buxton kardeşlerden birisi hafif yaralanırken, öteki bu saldırıdan yara almadan kurtuldu. Kaçmaya çalışan Hasan Tahsin, Romanya Polisi tarafından tutuklandı. Tutukluluğu sırasında Romenler, Hasan Tahsin'le ilgili araştırma yapmış olmalarına karşın, onun gerçek kimliği ile ilgili bir bilgiye ulaşabilmiş değillerdi. Yargılamalardan sonra Hasan Osman Nevres, beş yıl hapis cezasına çarptırıldı. Bir süre Bükreş Cezaevi'nde tutuklu olarak yattıktan sonra, 1916 yılında, Almanya'nın Balkanlar'a girmesi, ardından Romanya'ya yönelmesi ve ardından da Bükreş'i ele geçirmesi üzerine salındı.

O artık adını değiştirmiş ve Hasan Tahsin adını kullanmaya başlamıştı.

Bundan sonra Hasan Tahsin, İstanbul'a döndü. Bir süre sonra İttihat ve Terakki yönetimi ile ters düştü ve İsviçre'ye gönderildi. 1917 yılında Talat Paşa'nın aracılığıyla yurda tekrar döndü ve İzmir'e yerleşti; burada ticaret ve gazetecilikle uğraşmaya başladı. Arkadaşlarıyla birlikte Hukuk-u Beşer adlı bir gazete çıkardı. Kadın hakları ve özgürlükler üzerine yoğunlaşan yazılar yazdı. Hukuk-u Beşer, İzmir basını içinde yeni bir ses olmuştu. Mütareke Dönemi gelip imzalanan ve kabul edilen koşullar nedeniyle, geleceğin pek iç açıcı olmayacağı yönündeki yorumlar kamuoyunda yer almaya başlamış; özellikle İzmir'in geleceğine ilişkin derin kaygılar gün ışığına çıkmıştı. Hasan Tahsin, Hukuk-u Beşer'de yazdığı yazılarda, ateşli ve yurtsever eğilimini ön plana çıkarıyor; özellikle kentte Ortodoksların artan çılgınca tutumları karşısında, Türklere ulusal bilinç aşılama çalışıyordu. Bir ara, İzmir Valisi Nurettin Paşa'nın buyruğu ile gazetesi kapatıldı; fakat ardından "Sulh ve Selamet" gazetesini çıkardı. Bu gazetenin, Mütareke döneminde kurulan Sulh ve Selamet Fırkası'yla bir ilgisi olması olanak içindedir. Mütareke sonrasında ortaya çıkan olaylar ve siyasetler üzerine sert yazılarına burada devam etti.

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edileceği söylentileri kentte yayılmaya başladığında, Türkler derin bir endişe ve kaygıya, Ortodoks Rumlar da büyük bir sevince kapılmışlardı. Bu karmaşa ortamında, Hasan Tahsin gazetesinde yazdığı coşkulu ve cesur sözlerle dikkat çekmeye devam ediyordu. Başta Mustafa Necati, Vasıf Çınar gibi

yurtseverlerin öncülüğünde Maşatlık Mitingi yapılması ve Redd-i İlhak Cemiyeti kurulması çalışmalarını sürerken o bu sürecin içinde yer almıştı. Ona göre Maşatlık Mitingi çok daha görkemli olmalı, işgale karşı mutlaka tepki gösterilmeliydi. Yunanlı bir gazeteci olan Mihail Rodas'a o, bir işgal gerçekleşmesi durumunda, buna en sert tepkiyi göstereceğini söylemişti. 15 Mayıs gecesi İzmirli Türkler hemen hemen hiç uyumamış; işgalin başladığı sabah saatlerinde, Konak Meydanı ve Kordonboyu'nda çok sayıda İzmirli toplanmıştı.

15 Mayıs 1919 sabahı Pasaport'tan İzmir rıhtımına çıkan Yunan birliklerinin yürüyüşü Konak Meydanı'na yönelmişti. Türkler üzgün ve endişeli, İzmirli Rumlar coşkulu ve sevinçliydi. İzmir Metropolitisi Hrisostomos, karaya çıkan Yunan askerlerine tuz, ekme ve şarap ikram eden Rum kızlarının arasında vaftiz ediyordu. İzmir için tam bir Kara Gün'dü. Saat on bir sıralarında Konak Meydanı'na ulaşıp Kemeraltı'na doğru yöneldikleri sırada bir silah sesi işitildi ve Yunan müfrezesinin başındaki bayraktar aldığı mermi darbesiyle cansız yere yuvarlandı. Önce büyük bir telaş ve kaçışma yaşandı; ardından da Yunan askerleri derhal saldırı düzeni alarak Sarı Kışlaya karşı yoğun bir ateş açmaya başladılar ve bununla yetinmeyerek, askeri kıraathanede bulunanları, sokaklardaki insanları mitralyözlerle biçtiler. Bir anda dört-beş yüz kişi birden şehit edilmiş; sonradan bu sayı İzmir'in yakın çevresindekilerle birlikte 2.000'e kadar çıkmıştı. Öldürülenler arasında Hasan Tahsin de vardı ve cesedi Kordonboyu'nda sürüklenerek parçalanmış bir halde bulunmuştu.

Hasan Tahsin, Bolşevik düşünceleri olan bir Teşkilat-ı Mahsusa üyesi ve gazeteciydi. O'nun bu dramatik ölümünden yıllar sonra, 1972 yılında, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Pire'de Hrisostomos'un bir heykelinin yapılması üzerine, Hasan Tahsin'in heykelini yaptırmak istedi. Bu ilk başta çok anlamlı bir davranıştı; çünkü Türklüğün imhası yönünde en sinsi planlarını uygulamaya koyan İzmir Metropolitisi Hrisostomos adına Yunanistan'da bir heykel dikilmesi, milli vicdanı rahatsız ediyordu. "Hasan Tahsin ve İlk Kurşun Anıtı" İzmir'de, Konak Meydanı'nda Hükümet Konağı'nın karşısındaki yerinde 15 Mayıs 1974 günü dönemin Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından açıldı.

Kemal ARI

KAYNAKÇA

APAK, Rahmi, **İstiklal Harbinde Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, İstanbul 1942.

APAK, Rahmi, **İstiklal Şavaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kuruldu**, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1991.

BAYAR, Celal, **Ben de Yazdım**, Cilt VI, İstanbul 1968.

Bayram, 17 Ocak 1973.

"Bir İtalyan Politikacısının Kaleminden Kurtuluş Savaşımızın Bir Tahlili", **Hayat Tarih Mec.**, Aralık 1975, s.12.

Cumhuriyet, 16 Eylül 1964.

Demokrat İzmir, 5 Mart 1973.

Hasan Tahsin, **Hukuk-u Beşer**, 7 Mart 1919.

İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Olarak Makam-ı Askeriyeden Mevrut Raporlar, Dersaadet 1335.

KOCAGÖZ, Samim, "Adsız Kahraman", **Demokrat İzmir**, 14 Eylül 1975.

KOZANOĞLU, Zeynel, **Anıt Adam Osman Nevres “Hasan Tahsin”**, İzmir Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İzmir 1972.

MİDİLLİLİ, Ahmet, **Millî Mücadele**, Ankara 1928.

MORALI, Nail, **Mütareke’de İzmir Olayları**, TTK Yay., Ankara 1973.

ÖKLEM, Necdet, **İzmir’in İşgali**, Işık Ofset, 1999.

SENAN, Ferruh, “15 Mayıs Şehitler Anıtı ve İlk Kurşuna Dair”, **Demokrat İzmir**, 12 Ekim 1972.

Son Havadis, 14 Ağustos 1981.

TAÇALAN, Nurdoğan, **Egede Kurtuluş Savaşı Başlarken**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 2007.

TANSEL, Selahattin, **Mondros’tan Mudanya’ya Kadar**, Cilt 3, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1991.

UZ, Behçet, “Taş Değil Bir Fikir”, **Yeni Asır**, 8.2.1973.

22/07/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/hasan-tahsin-osman-nevres-bey-1888-1919/?pdf=3616> adresinden erişilmiştir